

Streszczenie

„Sześć sonat solowych na gitarę angielską” Tommaso Giordaniego w perspektywie wykonawstwa historycznego i współczesnego

Rozprawa porusza niezwykle istotny dla dzisiejszej gitarystyki obszar działań artystyczno-naukowych, gdyż przedmiotem badań pozostaje zbiór kompozycji pisanych oryginalnie na gitarę¹, pochodzący z II połowy XVIII wieku, a zatem z okresu, z którego literatura gitarowa została w dużej mierze zapomniana, przez co nie jest obecnie wykonywana. Był to czas największego rozkwitu miast europejskich, a równocześnie wielkich przemian gospodarczych, społecznych i kulturowych. Wtedy to muzyka pełniła funkcję podstawowej rozrywki na dworach i salonach, toteż manufaktury prześcigały się w innowacjach konstrukcyjnych, udoskonalwały i patentowały coraz to ciekawsze instrumenty, wśród których znalazła się gitara angielska (*guittar*). Zdobyła ona – początkowo w Wielkiej Brytanii, a następnie w większości krajów europejskich, w tym w Polsce – uznanie we wszystkich warstwach społecznych, stając się tym samym pod koniec wieku najpopularniejszym instrumentem w wielu państwach.

Ciekawym przykładem literatury na *guittar*, zarazem cennym i interesującym materiałem badawczym, są odnalezione przez autorkę pracy sonaty solowe Tommaso Giordaniego (ok. 1730-1806), pochodzące ze zbioru zatytułowanego *Six Solos for a Guitarr with a thorough Bass for the Harpsicord and one Trio for a Guitarr, Violin and Bass*, wydane w 1780 roku w Londynie przez Longman & Broderip. Kompozycje te stanowią dzieło artystyczne niniejszej dysertacji. Dostrzec w nich można różnorodność stylistyczną, przejawiającą się m.in. w nawiązaniach do tanecznych form barokowych lub przejściowych stylów przedklasycznych, a także w budowie, fakturze i osobliwych odniesieniach gatunkowych (choćby do XIV-wiecznej wokalnoinstrumentalnej *caccii* w *Allegro Alla Caccia* z Sonaty III czy nawet do koncertu – przez wprowadzenie kadencji wirtuozowskiej w *Larghetto* z Sonaty VI).

¹ Chodzi tu o sześciochórową gitarę angielską o stroju: c, e, g, c¹, e¹, g¹.

Ze względu na różnicę w stroju pomiędzy gitarą angielską i używaną współcześnie pojawiają się problemy wykonawcze związane m.in. z trudnościami w odwzorowaniu oryginalnej aplikatury czy zachowaniu zapisanej przez kompozytora faktury. Zachodzi więc potrzeba opracowania badanych sonat na gitarę klasyczną. Transkrypcja taka daje możliwość włączenia do repertuaru dzieł pisanych na gitarę, co w efekcie pozwala uzyskać pełniejszy obraz zmieniającej się estetyki całego XVIII stulecia.

Rozprawa miała cel poznawczy – związany z: wprowadzeniem w obieg i upowszechnieniem na gruncie polskim właściwie nieznanych *solos* na gitarę angielską T. Giordaniego, ich opisem ujętym w kontekście historycznym i gatunkowym oraz porównaniem praktyki wykonawczej na instrumencie z epoki i współczesnym. Cel ten został zrealizowany na wielu płaszczyznach. Autorka pracy wraz z klawesynistką, dr Pauliną Tkaczyk, dokonała rejestracji dzieła artystycznego (płyta CD z nagraniem dołączona jest do części opisowej dysertacji), ukazując przy tym historycznie umotywowaną koncepcję interpretacyjno-wykonawczą, zarówno w ramach partii gitary, jak i obu wchodzących w interakcję instrumentów, kształtujących wspólnie muzyczny obraz kompozycji. Jest to pierwszy w historii zapis fonograficzny wszystkich sześciu sonat T. Giordaniego. W kolejnych rozdziałach rozprawy znajduje się opis *solos*, przedstawiony z perspektywy historycznej i gatunkowej, oraz porównanie praktyki wykonawczej na gitarze angielskiej i klasycznej.

Praca składa się z dwóch części.

W pierwszej – o charakterze wprowadzającym – zatytułowanej *KONTEKST HISTORYCZNY* – opisany jest gatunek sonaty w XVII stuleciu i jego rozwój w wieku XVIII, nakreślona została też sylwetka T. Giordaniego, w tym rys biograficzny i twórczość. Ostatni rozdział tej części traktuje o gitarze angielskiej, jej pochodzeniu, budowie, możliwościach wykonawczych, funkcji społecznej i przeznaczonym na nią repertuarze.

Część druga, główna – *OPIS DZIEŁA ARTYSTYCZNEGO* – zawiera informacje odnoszące się do daty i okoliczności powstania zbioru *Six solos...*, opis dzieła artystycznego w aspekcie gatunkowym i wykonawczym, jak również jego analizę i interpretację (pod kątem architektoniki, nawiązań do różnych gatunków muzycznych, charakteru, tempa, tonacji i planów tonalnych, faktury, oznaczeń dynamicznych, agogicznych, artykulacyjnych, ornamentacji oraz barwy dźwięku). W rozdziale

Zagadnienia wykonawcze dzieła uzasadniono wybór instrumentów i stroju użytego do nagrania *opus* oraz dokonano porównania możliwości technicznych i wykonawczych gitary angielskiej i klasycznej. Przedstawiono też najważniejsze problemy (związane z aplikaturą, fakturą, ornamentacją, barwą i formą) z punktu widzenia wykonawstwa historycznego i współczesnego oraz zasady, którymi kierowano się podczas transkrypcji sonat. Rozdział ten zamykają wnioski końcowe.

Podczas badań stosowano metody: historyczną, analityczną oraz porównawczą.

Do właściwej realizacji celu dysertacji posłużono się wieloma polskimi i zagranicznymi pozycjami literatury, w tym traktatami historycznymi oraz publikacjami współczesnymi. Bibliografia została podzielona w następujący sposób: pierwsza część – *Literatura przedmiotu* – obejmuje zestawienie materiałów źródłowych odnoszących się kolejno do postaci kompozytora (*Tommaso Giordani*), gatunku sonaty (*Sonata*) oraz gitary angielskiej i pisanego na nią repertuaru (*Gitara angielska i repertuar gitarowy w II połowie XVIII wieku*); druga zaś to *Literatura uzupełniająca*, dotycząca głównie interpretacji i wykonawstwa muzyki II połowy XVIII wieku, kontekstu historycznego czy zagadnień analitycznych. Ponadto w pracy wykorzystano zdjęcia i informacje na temat instrumentów historycznych, zebrane m.in. w trakcie kwerend w Victoria & Albert Museum w Londynie, Muzeum Historii Gitary w Katowicach czy Muzeum Instrumentów Muzycznych w Poznaniu.

Na końcu rozprawy znajduje się dyskografia oraz spis źródeł muzycznych, tabel, rycin i przykładów muzycznych.

Do pracy dołączony jest Aneks zawierający życiorys artystyczno-naukowy klawesynistki dr P. Tkaczyk oraz wykaz seminariów teoretycznych i naukowych konferencji, na których referowane były fragmenty dysertacji.

Słowa kluczowe: Giordani, gitara angielska (*guittar*), sonata

Summary

„Six Solos for a Guitar with a thorough Bass for the Harpsicord” by Tommaso Giordani in the perspective of historically informed and contemporary performance

The dissertation deals with an area of artistic and scientific activity which is remarkably important for the present-day guitar music, since the subject of the study is a collection of compositions, originally written for guitar², originating in the second half of the 18th century, a time period from which the majority of the guitar repertoire has been forgotten, and is thus not performed today. It was the golden age for European cities with great transformations in the economy, society and culture. Music was the main source of entertainment at the courts of that time, which caused the workshops to compete against each other to create and patent the most innovative, efficient and interesting instruments, such as the English guitar (guittar). The guittar gained wide recognition across all social classes, first in Britain, then in most European countries, including Poland, becoming the most popular instrument in many countries by the end of the century.

An interesting example of guittar repertoire and a valuable research material can be found in the solo sonatas by Tommaso Giordani (c. 1730-1806) from *Six Solos for a Guitar with a thorough Bass for the Harpsicord and one Trio for a Guitar, Violin and Bass*, published 1780 in London by Longman & Broderip. These compositions constitute the art piece of this dissertation. In these works one can spot stylistic diversity, which manifests itself through references to baroque dance forms and transitional preclassical styles, as well as through their structure, texture and peculiar references (for instance to the 14th century vocal-instrumental *caccia* in *Allegro Alla Caccia* from Sonata III or even to a concerto through the introduction of a virtuoso cadence in *Larghetto* from Sonata VI).

Due to the differences in tuning between the English guitar and contemporary guitar, performance-related difficulties may arise hindering the representation of the original fingering or the preservation of the texture originally written by the composer. The studied sonatas should therefore be transcribed for classical guitar.

² Specifically six-course English guitar with the following tuning: c, e, g, c¹, e¹, g¹.

Such transcription provides the opportunity to include works written for guitar in the repertoire, which in effect allows a more complete picture of the ever-changing aesthetic of the entire 18th century to emerge.

The dissertation had the cognitive aim to distribute and popularise in Poland the virtually unknown *solos* for English guitar by T. Giordani, to describe them in historical and formal context and to compare performance practices on instruments for which the music was composed as opposed to contemporary guitars. This aim has been achieved on many levels. The author together with harpsichordist Dr. Paulina Tkaczyk recorded the art piece (the CD recording is attached to the descriptive part of the dissertation), showing the historically motivated interpretative-performative concept in guitar and in both interacting instruments, jointly shaping the musical image of the composition. It is the first ever recording of all six of Giordani's sonatas. The subsequent chapters of the dissertation include a description of the *solos* as seen from a historical and a formal perspective, as well as a comparison of performance practises on the English and classical guitars.

The paper is divided into two sections.

The first, introductory, section entitled *HISTORICAL CONTEXT* describes the development of the sonata as a musical form in the 17th through the 18th centuries, it also presents the biography and works of T. Giordani. The last chapter of this section deals with the English guitar, its origin, construction, possible performance techniques, social function and repertoire for this instrument.

The second, main, section – *DESCRIPTION OF THE ART PIECE* – includes information concerning the time and circumstances surrounding the creation of *Six solos...*, a description of the pieces from a formal and performance-related point of view, as well as an analysis and an interpretation of the piece (regarding architectonics, references to different genres, character, tempo, keys and tonality, texture, and also denotation of the dynamics, tempo, ornamentation and timbre). The chapter *Execution of the piece* provides an explanation for the choice of instruments and tuning used in the recording of the *opus* and compares the technical and performative capabilities of the English and classical guitars. It also presents the central issues (regarding fingering, texture, ornamentation, timbre and form) from the point of view of historical and modern performance, as well as the rules followed while transcribing the sonatas. The chapter ends with final conclusions.

The historical method, the analytical method and the comparative method were used during the research.

Many Polish and foreign pieces of literature, including historical treatises and current publications, were used to reach the aim of this dissertation. The bibliography has been organised as follows: the first section – *Subject literature* – comprises source material referring to the composer (*Tommaso Giordani*), sonata as a genre (*Sonata*) and the English guitar and its repertoire (*English guitar and guitar repertoire in the second half of the 18th century*); the second section, called *Complementary literature*, deals mostly with interpretation and performance of music in the second half of the 18th century, historical context and analytical issues. Moreover, the paper makes use of images and information about historical musical instruments gathered through queries in Victoria & Albert Museum in London, Guitar History Museum in Katowice and Museum of Musical Instruments in Poznań.

The final part of the dissertation includes a discography and a summary of musical sources, tables, figures and musical examples.

Also included in the paper are a supplement which contains a biography of harpsichordist Dr. P. Tkaczyk and a list of theoretical seminars and conferences where fragments of the dissertation have been presented.

Keywords: Giordani, English guitar (guittar), sonata